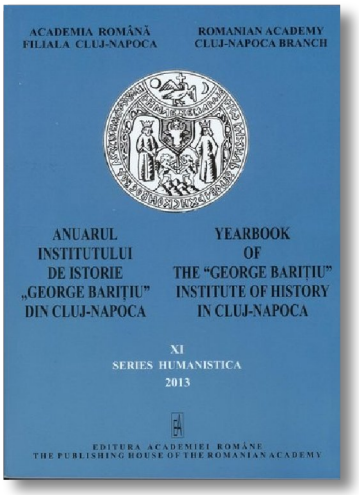

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

ISSN 1584-4404

humanistica.ro

Microeconomia, macroeconomia și economia națională

Mihaela Nicoară

How to cite this article:
Nicoară, Mihaela (2013) *Microeconomia, macroeconomia și economia națională*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 11, pp. 287–309. DOI: 10.5281/zenodo.22966319

© 2013: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

MICROECONOMIA, MACROECONOMIA ŞI ECONOMIA NAȚIONALĂ[1]

Mihaela Nicoară

Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir" Bucureşti
Facultatea de Ştiințe Economice din Cluj-Napoca

Abstract. *This study describes three concepts, parts of the economy, their features and the connections and differences between microeconomics, macroeconomics, national economy and national economic complex as well. It has been shown the key role of the international cooperation for the creation of a modern economy, the international exchange being inevitable, considering that each country has developed distinctly, under certain historical conditions. The growth of the interdependences at a global scale makes the development of each economy to be strongly conditioned by its position in the international context, by the development of its connections' complexity with the other national economic systems. The dependence on external structures is determined by the volume and level of the national economy on one hand and by certain structure factors on the other hand. For any country, no matter the development level, the given structure of the production cannot cover the whole consumption of the people, thus revealing the tendency to continuously diversify the production, which means a structure which is larger than the previous one and the growth of the production consequently means cooperation between countries.*

Key words: *microeconomics, macroeconomics, national economy, national economic complex, macroeconomic assemblies, macroeconomic indicators, the system of the material production, the national accounts system.*

1. MICROECONOMIA

Economia contemporană s-a stucturat pe plan vertical şi orizontal, datorită adâncirii diviziunii muncii şi întăririi interdependențelor dintre diversele activități sociale. În cadrul structurii pe verticală a acesteia funcționează *microeconomia* – componentă esențială a ei.

Etimologia pare să sugereze că *microeconomia* studiază doar micile unități, respectiv că aceasta se ocupă cu studiul firmelor şi menajurilor.

[1] Acest studiu este preluat dintr-o publicație care întârzie să fie tipărită din motive independente de autor.

An. Inst. de Ist. „G. Barițiu" din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. XI, 2013, p. 287–309

Microeconomia exprimă ansamblul proceselor, fenomenelor, actelor şi comportamentelor agenţilor economici individuali, gospodăriilor familiale, firmelor, băncilor, administraţiilor privite în interacţiunea tuturor legăturilor dintre ele. Altfel spus, microeconomia reprezintă „etajul de jos" al sistemului economiei naţionale[2].

Microeconomics-ul, cum se obişnuieşte să i se mai spună, a preocupat şi mai preocupă teoreticienii. În 1776, părintele microeconomiei politice clasice – Adam Smith – definea microeconomia, în lucrarea sa *Avuţia naţiunilor* (citită cu interes şi în zilele noastre), drept ramură a economiei politice care studiază comportamentul entităţilor individuale, respectiv se ocupă cu studiul pieţelor, gospodăriilor şi firmelor[3]. În cadrul acestei lucrări, Smith studiază modul de stabilire a preţului pământului, muncii şi capitalului, proclamând principiul „mâinii invizibile", prin care se evidenţiază modul de funcţionare a sistemului economic de piaţă, respectiv anumite proprietăţi de eficienţă ale pieţelor: fiecare individ se străduieşte să utilizeze capitalul de care dispune astfel încât valoarea rezultatului obţinut să fie maxim. În general, individul nu intenţionează nici să promoveze interesul public, nici să ştie cât de mult îl promovează el însuşi. Individul nu urmăreşte decât să se autoasigure, el nu vizează decât propriul câştig. Dar, în demersul său, individul este condus de o mână invizibilă spre promovarea unui ţel ce nu face parte din intenţiile sale. Urmărindu-şi propriul interes, el promovează de multe ori interesele societăţii într-un mod mult mai eficient decât ar fi dorit să facă acesta cu tot dinadinsul[4].

Chiar dacă anumiţi autori clasici, precum Adam Smith şi David Ricardo, au furnizat anumite raţionamente microeconomice de bază pentru timpul lor, esenţialul teoriei microeconomice s-a născut odată cu „revoluţia marginalistă" a anilor 1850–1880, dată de la care cercetările se orientează spre găsirea de noi soluţii la anumite probleme, cum ar fi:

- cum să maximizezi profitul la o întreprindere;
- cum să ajungi la o satisfacţie marginală pentru un consumator, gospodărie;
- cum să efectuezi alegeri raţionale.

În vreme ce clasicii considerau că resursele sunt reproductibile – datorită viziunii lor pe termen lung, marginaliştii sau neoclasicii au pornit, în analiza lor, de la raritatea resurselor, despre care credeau că are un caracter universal. Astfel, ei fac deseori ipoteza unei oferte a factorilor de producţie daţi şi caută modalitatea în care trebuie organizate resursele pentru a ajunge la un optim, sub restricţia rarităţii.

Thomas Robert Malthus, în lucrarea intitulată *Eseu asupra populaţiei*, realizează o analiză a populaţiei şi a consecinţelor ei, demonstrând că populaţia creşte în progresie geometrică, iar mijloacele de subzistenţă sau bunurile cresc în progresie aritmetică.

[2] A se vedea Constantin Popescu, Dumitru Ciucur, Dan Ilie Morega, *Microeconomia concurenţială*, Bucureşti, Edit. Economică, 1997, p. 89.

[3] A se vedea Adam Smith, *Avuţia naţiunilor*, Bucureşti, Edit. Academiei Republicii Populare Române, vol. I, 1962, p. 288 şi 304.

[4] *Ibidem*, p. 13 şi 14.

Autorii *Dicţionarului de economie* elaborat sub coordonarea lui Niţă Dobrotă definesc *microeconomia* ca „parte, nivel de structurare a activităţilor economice constând din procesele, faptele, actele şi comportamentele participanţilor individuali la fluxurile economice (societăţi comerciale, nefinanciare, bănci şi instituţii financiare, administraţii, menaje, etc.)”[5]; o „componentă a ştiinţei economice care studiază procesele, faptele, actele şi comportamentele individuale ale agenţilor economici, privitoare la modul cum se iau deciziile individuale într-o economie la nivelul menajului, al firmei, sau al unei industrii”[6].

Microeconomia, ca teorie a cunoaşterii, se bazează pe microanaliză şi constituie „partea din analiza economică ce studiază comportamentul unităţilor economice individuale (consumatorul, şeful de întreprindere, muncitorul)”[7]. Deci, consumatorul individual şi producătorul individual vor fi privilegiaţi şi vor fi analizaţi îndelung pe piaţa unui anumit bun-marfă, făcându-se abstracţie de celelalte pieţe. Pe baza comportamentului agentului economic individual, se va încerca explicarea funcţionării generale a sistemului economic în ansamblul său. Se vor interpreta modul în care se face informarea unităţilor individuale, modul în care se vor aloca resursele, modul în care unităţile se vor organiza şi îşi vor alege strategiile sau modul în care vor lua decizii. Deşi se încearcă o microanaliză separată a pieţelor de mărfuri obiectuale şi servicii, o separare totală nu se poate realiza în realitate, datorită interdependenţelor dintre diferitele aspecte ale vieţii economice. Analiza microeconomică este completă dacă se evidenţiază mecanismul general de funcţionare a pieţei, concurenţei, modul în care se formează preţul de echilibru, respectiv starea de echilibru microeconomic. Aşadar, *microeconomia reală*, ca obiect al ştiinţei, este acea componentă a ştiinţei economice care studiază actorii economici individuali, structurali şi comportamentul lor (gospodării familiale, întreprinderi, administraţii), precum şi interrelaţiile dintre aceste unităţi elementare în cadrul activităţii de producţie, distribuţie şi consum ale bunurilor materiale şi serviciilor[8]. Consumatorul apare ca fiind un actor al cererii, iar producătorul ca fiind actor al pieţei şi susţinător al ofertei. Dacă acest consumator doreşte să-şi maximizeze utilităţile, producătorul va avea în vedere modul cum va combina factorii de producţie, asfel încât să-şi poată atinge scopul de maximizare a câştigului.

Conform părerilor lui Richard G. Lipsey şi K. Alec Chrystal, microeconomia „se ocupă de comportamentul pieţelor individuale, cum ar fi piaţa grâului, a

[5] *** *Dicţionar de economie*, Niţă Dobrotă (coord.), Bucureşti, Edit. Economică, 1999, p. 301.

[6] *Ibidem*.

[7] Janine Bremond, Alain Geledan, *Dicţionar economic şi social*, Bucureşti, Edit. Expert, 1995, p. 230.

[8] A se vedea *** *Economia politică*, Niţă Dobrotă (coord.), Bucureşti, Edit. Economică, 1995, p. 26.

cărbunelui sau a căpşunilor, şi cu comportamentul amănunţit al agenţilor individuali, cum ar fi firmele şi consumatorii".[9]

Ca o concluzie, *microeconomia* este ramura cunoaşterii ce rezultă dintr-un proces de concentrare a fluxurilor reale şi monetare de la nivelul de bază al vieţii economice, deci de la nivelul omului luat ca producător, dar şi consumator în acelaşi timp. Această concluzie nu epuizează definirea. Noi împărtăşim convingerea că microeconomia este, în primul rând, o anumită parte a realităţii economice, iar în al doilea rând, o ramură a cunoaşterii, o parte a economiei politice care studiază realitatea microeconomică – relaţiile, procesele, fenomenele, principiile şi legităţile care guvernează micromişcarea economică, adică microeconomia, privită în mişcarea şi evoluţia ei.

Microeconomia i-a preocupat şi îi preocupă şi azi pe marii teoreticieni. Astfel, unii consideră că teoria economică s-ar trata pornind de la microeconomie, deci de la nivelul consumatorului individual, respectiv al producătorului individual. De inspiraţie marginalistă, deci având în centrul atenţiei individul, ce are la bază principiul hedonistic, ea urmăreşte maximizarea utilităţii economice; însă microeconomia nu se reduce doar la acest curent, ci respectă anumite aspecte ale şcolii anglo-saxone, respectiv nord-americane, astfel că o problemă esenţială ar fi generalizarea microeconomiei în termenii unui echilibru general sub ipoteze foarte restrictive[10].

Mediul în care se desfăşoară etajul de jos al economiei naţionale are în centrul său activitatea actorilor economici şi fluxurile reale şi monetare dintre aceştia, desfăşurarea faptelor economice, pârghiile economico-financiare folosite, modul în care se realizează echilibrul dintre cerere şi ofertă, realizarea intereseloe ce vizează producătorul şi consumatorul. Toate acestea impun studierea de procese, fapte, comportamente individuale, modalităţi de luare a deciziilor individuale într-o economie a menajului, a firmei.

Studiul microeconomiei trebuie să pornească de la cercetarea comportamentului omului izolat, al unei pieţe de bunuri, să cerceteze modul de fucţionare a pieţei, modul în care aleg producătorii (susţinători ai ofertei) şi consumatorii (susţinători ai cererii) şi care sunt consecinţele acestor opţiuni, modul de formare a preţurilor, modul de determinare a cantităţilor ce se vor cumpăra sau vinde, arătând cum funcţionează fiecare piaţă, cu ce consecinţe aleg producătorii şi consumatorii. Toate acestea se vor realiza într-un mediu care dă libertate de acţiune individului, adică un mediu concurenţial bazat, în principal, pe proprietatea privată asupra factorilor de producţie, respectiv asupra mărfurilor obţinute de către unităţi. În acest caz avem de-a face cu microeconomia, ca parte a economiei şi ca ramură a cunoaşterii în condiţiile unei economii de mărfuri, de piaţă.

[9] Richard G. Lipsey, K. Alec Chrystal, *Economia pozitivă*, Bucureşti, Edit. Economică, 1999, p. 550.

[10] A se vedea Janine Bremond, Alain Geledan, *op. cit*., p. 230.

Având în vedere opiniile lui Janine Bremond şi Alain Geledan, cele trei domenii principale care caracterizează microeconomia sunt:

- formarea preţurilor;
- determinarea cantităţilor ce se vor produce;
- distribuirea venitului la nivelul întreprinderii în cadrul unei teorii a remunerării marginale[11].

Considerăm că pentru o caracterizare completă a realităţii microeconomice, aceste domenii pot fi completate cu altele. Printre problemele importante studiate de către microeconomie mai putem enumera:

– definirea, descrierea şi analiza logică a mecanismului cerere – ofertă, modul de interacţiune între cerere şi ofertă şi cum influenţează acesta procesul de formare a preţurilor, precum şi impactul pe care îl are asupra comportamentului producătorilor şi consumatorilor;

– identificarea posibilităţilor şi căilor de asigurare a echilibrului la nivel individual, a deducerii şi formalizării condiţiilor necesare pentru realizarea echilibrului, evaluarea multiplelor influenţe sub care se formează acesta;

– optimizarea deciziei la nivel microeconomic în condiţiile unui sistem bazat pe economia de piaţă.

Un rol central în cadrul economiei politice îl au şi anumite concepte, precum cele de eficienţă, echilibru între costurile marginale şi beneficiul marginal, avantajul comparativ, câştig din schimburi comerciale, piaţa forţei de muncă, salariu, care sunt abordate prioritar din punct de vedere microeconomic.

Unităţile individuale se vor informa asupra resurselor de care dispun, vor elabora strategii, îşi vor defini anumite reguli, vor face opţiuni, îşi vor ierarhiza preferinţele.

Adam Smith, în lucrarea sa *Avuţia naţiunilor*, relatează comportamentul individului, analizând şi modul de formare a preţului bunurilor, al pământului, muncii şi capitalului, arătând carenţele mecanismului de piaţă, identificând acea „mână invizibilă" care te îndrumă spre binele comun. Adam Smith a dezvăluit mecanismul coordonării sociale, care funcţiona în societate fără implicarea permanentă a statului, fiecare individ urmărindu-şi propriile interese, avantajoase pentru toţi. Mulţi economişti moderni l-au susţinut pe Smith, dar, din anumite motive, teoria lui Smith îşi pierde valabilitatea; datorită monopolurilor, repartiţiei inegale a veniturilor, anumitor descoperiri ştiinţifice, proprietăţile de eficienţă ale mâinii invizibile pot fi diminuate, restrânse sau chiar eliminate.

Pornind de la realitate, *microeconomia* nu se limitează la studiul comportamentelor individuale doar luate separat, ci privite şi în interacţiunea lor. Datele obţinute la nivelul actorilor individuali vor fi centralizate, pentru a obţine date cu privire la elemente ce privesc marile ansambluri.

Microeconomia, ca ramură a cunoaşterii, analizează modul în care se informează unităţile individuale, modul în care acestea îşi alocă resursele, îşi

[11] *Ibidem*.

definesc regulile care le ajută în stabilirea opțiunilor, respectiv felul în care își organizează preferințele şi prezintă alternativele.

O altă opinie privind ştiința microeconomică este dată de R. Dornbush, D. Begg şi S. Fisher, care, în lucrarea *Economics*, prezintă microeconomia ca fiind formată din două părți:

– teoria microeconomică pozitivă,

– teoria bunăstării sau economia normativă.

Ştiința economică a bunăstării face aprecieri referitoare la modul în care ar trebui să funcționeze economia astfel încât să se obțină maximum de eficiență.

În teoria economică a bunăstării, realitățile microeconomice – adică actele, faptele, comportamentul individului – sunt abordate normativ. Această parte a ştiinței economice are la bază o mulțime de teorii, reguli, moduri de gândire şi de organizare ale individului (consumator şi producător); țelul acestei teorii este de a face o microanaliză a funcționării economiei şi de a scoate în evidență performanțele ce s-ar putea obține pornind de la realitatea întruchipată de acțiunile şi comportamentele indivizilor: „Cel care a fundamentat o nouă ramură a ştiinței economice – economia bunăstării, numită de autorul însuşi ghidul alegerilor publice –, A. C. Pigou, a formulat regulile care, dacă sunt respectate, asigură ca deciziile privind externalitățile să fie în beneficiul public."[12]

Microeconomia pozitivă arată cum funcționează economia în realitate.

Sfera de cuprindere a celor două teorii este ansamblul microeconomic, ceea ce face ca aceeaşi realitate să fie abordată din unghiuri diferite.

Concluzionând, economia bunăstării urmăreşte bunăstarea, prosperitatea, iar economia pozitivă redă realitatea economică întocmai aşa cum este. Economia bunăstării studiază modul de alocare a resurselor pe baza criteriilor de eficiență economică, având ca rezultat o stare de bine la nivelul întregii societăți. Bunăstarea, situația opțională la care aspiră individul, nu presupune agonisirea economică neîncetată, ci constituie şi o bază concretă care conferă siguranță.

După părerea noastră, microeconomia nu creează nimic nou, dar ea determină felul modoficărilor şi dezvoltării comportamentelor individuale luate în interacțiunea lor.

2. **MACROECONOMIA**

„Macro" îşi are originea în grecescul „makros", care înseamnă „mare". Termenul de „macroeconomie" a fost introdus pentru prima dată în anul 1933, de Ragnar Frish, desemnând acea parte a teoriei economice care priveşte totalitatea ansamblului economic, actele economice ce privesc o anumită țară, interdependențele dintr-un ansamblu semnificativ de variabile globale ce sintetizează evoluția

[12] Michael Parckin, *Economics*, Addison Wesley, Wokingham England, New York, Tokyo, Bonn, 1995, citat după Niță Dobrotă, *Economie politică*, Bucureşti, Edit. Economică, 1997, p. 210.

întregului sistem economic. Macroeconomia este tratată în lucrarea *Tabloul economic* a lui Fr. Quesnay. Macroeconomia are ca obiect de studiu performanţele globale ale economiei.

Etimologia pare să sugereze că macroeconomia priveşte „marile" ansambluri, economiile naţionale ca entităţi proprii.

Macroeconomia, ca ramură a cunoaşterii, există în forma sa modernă din anul 1936, când John Maynard Keynes a publicat marea sa lucrare *Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii şi a banilor*. Pornind de la ideea că mecanismul de piaţă poate să se deregleze, Keynes, în această lucrare, încearcă să găsească soluţii care să rezolve problemele şomajului, crizelor economice, pieţei monetare, progresului social, ratei dobânzii, cererii şi ofertei globale. Keynes pune în lumină modul în care se poate ieşi din crize economice. Cercetarea lui Keynes conturează macroeconomia. Keynes va completa abordarea vieţii economice de la nivel individual cu cea de la nivel global, construind un model. Ulterior, teoria macroeconomică a lui Keynes a fost contestată de unii teoreticieni, dar a fost şi dezvoltată de alţii, precum P. A. Samuelson, G. Myrdal, M. Kalechi, J. Robinson şi P. Sraffa[13].

După unii autori, *macroeconomia* studiază „modul în care se comportă economia în linii generale, fără a se opri asupra nenumăratelor sale detalii interesante, ci numai asupra celor care creează confuzie"[14]; *ea* este „partea teoriei economice care studiază activitatea economică aşa cum apare ea la scara economei naţionale a unei ţări ca un întreg, unde se realizează agregarea cererii şi ofertei individuale, în cererea şi oferta globală, a fluxurilor dintre agenţii economici în circuite sintetice care exprimă veniturile şi cheltuielile, consumul intermediar şi consumul final etc."[15]

Conform unor opinii, macroeconomia este considerată „etajul superior"[16] al sistemului economiei naţionale şi reprezintă „ansamblul activităţilor economice privite în unitatea şi interdependenţa lor tehnico-productivă şi social-economică, ce se desfăşoară într-un cadru politico-cultural şi etic istoriceşte constituit, în cadrul graniţelor ţării"[17], deci va agrega fluxurile reale şi monetare la nivel de economie naţională.

[13] Dintre lucrările cu care s-au remarcat aceşti teoreticieni enumerăm: Paul Anthony Samuelson, *L'Économie*, vol. I şi II, Paris, Editeur Armand Colin, 1982, sau *Economics*, New York, 1989 (edition XIII); Gunnar K. Myrdall, *An American Dilemma* şi *The Negro Problem*, 1944; *The Asiatic Drama*, 1968; *An International Economy*: *Problems and Prospects*, 1956; *Economic Theory and Under-Developed Regions,* 1957; *Challenge to Affluence*, 1963; *Against the Stream*, 1973; Michael Kalechi, *Schiţă a teoriei creşterii economice socialiste*, Bucureşti, Edit. Politică, 1972; Joan Robinson, *Eseuri asupra teoriei ocupării*, 1937; *Eseuri asupra economiei lui Marx*, 1942; Piero Sraffa, *Producţia de mărfuri prin intermediul mărfurilor. Preludiu la o critică a teoriei economice*, 1960.

[14] Richard G.Lipsey, K. Alec Chrystal, *op. cit*., p. 550.

[15] Dumitru Ciucur, Ilie Gavril, Constantin Popescu, *Economie politică*, Bucureşti, Edit. Economică, 1999, p. 323.

[16] Constantin Popescu, Dumitru Ciucur, Dan Ilie Morega, *op. cit.*, p. 87.

[17] *Ibidem*.

Niță Dobrotă prezintă macroeconomia ca fiind parte a științei care „studiază relațiile între marile agregate, respectiv între indicatorii economici agregați, cum sunt producția, ocuparea, nivelul general al prețurilor, rata dobânzii și cursul de schimb valutar. Ea formalizează legăturile dintre toate acestea cu deciziile sectorului public.”[18]

Dicționarul de economie apărut sub redacția profesorului Niță Dobrotă definește macroeconomia ca fiind „acea parte a economiei, a activității economice, ce constă din procesele, faptele, actele și comportamentele de natură economică în contextul raporturilor dintre ele, ca mărimi și variabile agregate ce se realizează prin ceea ce face fiecare participant”[19]; „componentă a științei economice ce se ocupă cu studiul structurii, funcționalității și comportamentul de ansamblu al economiei ca sistem.”[20]

La nivel macroeconomic, teoria economică vizează:

- actele economice ce privesc marile ansambluri;
- interdependențele dintr-un ansamblu semnificativ de variabile globale, de exemplu, volumul producției depinde de cel al investițiilor, ce condiționează utilizarea forței de muncă;
- totalitatea ansamblului economic, fiecare act nu are sens decât în raport cu o structură care reglează sistemul, de exemplu, rata de economisire nu prezintă mare importanță dacă nu se cunoaște scopul economisirii, comportamentul de investiții al agentului economic[21].

Concluzionând, *macroeconomia* urmărește să descopere, din anumite premise, legile generale ale funcționării economiei. Rolul ei este de a explica probleme ce nu pot fi înțelese complet analizând piețele individuale, astfel că un studiu al fenomenelor luate în ansamblu permite deseori o amplificare a nivelului de pricepere a fenomenelor și actelor economice. Macroeconomia are în vedere actele economice care privesc marile ansambluri, interdependențele dintr-un ansamblu semnificativ de variabile globale care sintetizează evoluția sistemului economic, totalitatea ansamblului economic prin care fiecare act nu are valoare dacă nu e luat în raport cu o structură care reglează evoluția sistemului[22].

După părerea noastră, dacă economia întreprinderilor vizează actele economice de la nivelul unităților economice, macroeconomia vizează latura globală, agregată, trage concluzii pornind de la premisele furnizate de microeconomie, operând cu mărimi globale, care să permită fundamentarea deciziilor macroeconomice. Macroeconomia, ca ramură a științei economice, caută

[18] Niță Dobrotă, *Economia politică*, București, Edit. Economică, 1997, p. 280.
[19] *** *Dicționar de economie*, Niță Dobrotă (coord.), ed. cit., p. 281.
[20] *Ibidem*.
[21] A se vedea Janine Bremond, Alain Geledan, *op. cit*., p. 230–231.
[22] A se vedea Aurel Negucioiu (coord.), Anton Drăgoescu, Sabin Pop, *Economie politică*, vol. II, Cluj-Napoca, Edit. George Barițiu, 1998, p. 192.

răspuns la întrebări legate de factorii sub influenţa cărora se modifică venitul naţional brut, venitul disponibil, rata şomajului, etc.

„Atât microeconomia cât şi macroeconomia sunt abstracţii ştiinţifice, rezultate din procesul de integrare şi agregare a fluxurilor economice reale şi monetare, la niveluri diferite ale verticalei economice, începând cu nivelul de bază al vieţii economice – unităţile – şi continuând cu mezoeconomia – ramurile – şi în final macroeconomia."[23] Dacă macroeconomia se ocupă cu studiul comportamentului economic în ansamblul său, adică are în vedere nivelul total al producţiei, al ocupării forţei de muncă şi al preţurilor dintr-o ţară, microeconomia studiază preţuri, cantităţi şi pieţe individuale. Astfel, microeconomia va analiza modul în care un cartel petrolier poate stabili preţul petrolului, iar macroeconomia va cerceta motivul pentru care o creştere accentuată a preţului mondial al petrolului cauzează inflaţie şi şomaj, sau microeconomia studiază elementele individuale ale comerţului exterior, pe când macroeconomia studiază tendinţele generale ale importurilor şi exporturilor naţionale[24].

Macroeconomia permite observarea fenomenelor la nivel de grupuri de subiecţi economici, indivizi sau firme, reuniţi în categorii omogene şi degajaţi astfel de comportamentele lor individuale. Macroeconomia operează, deci, cu mărimi globale, denumite *agregate*, concentrându-se cu prioritate pe analiza calitativă a corelaţiilor dintre variabile, pe aspectele de măsurare a influenţelor directe şi indirecte dintre acestea, în vederea fundamentării deciziilor macroeconomice. De aceea, macroeconomia a trebuit să elaboreze noi instrumente, concepţii, principii, legi şi reguli de funcţionare.

Un studiu al funcţionării unei economii ar presupune, mai întâi, o analiză a comportamentului: consumatorului, agent al cererii, care, pe baza principiului hedonist, doreşte să-şi maximizeze utilităţile economice; al producătorului, care este un susţinător al ofertei şi ia decizii oportune privind ceea ce trebuie să producă, în ce cantităţi şi pentru cine să producă.

Pornind de la microanaliză, de la studiul pieţei, ofertei, cererii, preţului, al comportamentului individului, microeconomia trece la studiul unor probleme mult mai mari, de genul celor specifice macroeconomiei.

Macroeconomia se prezintă sub forma relaţiilor multiple ce apar între actorii economici individuali; ea exprimă faptele, comportamentele, procesele agenţilor economici de ansamblu, deci mărimi şi variabile agregate de intrări şi ieşiri.

Macroeconomia trage concluzii pornind de la anumite premise furnizate de microeconomie, încearcă să stabilească legi generale de funcţionare a unei economii, bazându-se pe deducţie. Va neglija anumite aspecte ce privesc individul,

[23] Constantin Popescu, Dumitru Ciucur, Dan Ilie Morega, *op. cit.*, p.13.

[24] A se vedea P. A. Samuelson, W. D. Nordhaus, *Economie politică*, Bucureşti, Edit. Teora, 2000, p. 462.

în schimbul unei analize foarte detaliate a marilor agregate, astfel că, în loc să analizeze fiecare piață de bunuri în parte, va face o analiză a unui număr restâns de piețe mai mari prin intermediul ofertei şi cererii agregate. De exemplu, economiile țărilor se deosebesc prin anumite trăsături ce caracterizează anumite sectoare, dar aceste detalii pot fi pierdute dacă se face o analiză la nivel agregat. Rezultatele ce se obțin la nivel macroeconomic depind foarte mult de rezultatele de la nivel microeconomic; de exemplu, o întreprindere care deține un segment important de piață, modificându-şi prețul bunurilor pe piață, va influența celelalte unități care produc bunuri asemănătoare, astfel că, în final, se va obține un lanț de modificări, cu repercusiuni asupra întregului mecanism economic, asupra marilor ansambluri. Cu ajutorul unor instrumente de politică macroeconomică, cum ar fi politica monetară şi fiscală, statul poate influența volumul total al cheltuielilor, al producției, al şomajului, al prețului, al ocupării forței de muncă, al inflației. Uneori, nu putem explica un comportament la nivel agregat prin comportamentele componentelor individuale. Un rol deosebit de important în practica de analiză îl are tehnica descompunerii rezultelor complexe în părți componente, având în vedere influența anumitor factori. Fenomenele complexe sunt descompuse în elemente care sunt analizate separat, permițând o analiză atât la nivelul global al fenomenelor, cât şi la nivelul elementelor structurale ale acestora. Descompunerea pe factori permite ca actele economice să fie studiate comparativ cu o bază de referință, oferind imaginea nivelului atins de un fenomen, ritmul de dezvoltare al acestuia, tendința de evoluție în timp şi spațiu față de alte fenomene şi procese asemănătoare. Este deosebit de important ca agregarea rezultatelor şi cheltuielilor de la nivel microeconomic să aibă parte de teorii şi metodologii de calcul, astfel încât să se obțină, în final, mărimi comparabile în timp şi spațiu, cum ar fi: inflația, şomajul, creşterea economică, venitul național, consumul şi investițiile, oferta agregată, cererea agregată, ciclurile economice, dezvoltarea economică, comerțul internațional, politica fiscală, balanța de plăți şi a datoriei publice, produsul intern brut, produsul intern net.

Rezultatele obținute la nivel macroeconomic pot influența comportamentul actorului economic; de exemplu, producătorul va putea să-şi modifice deciziile privind investițiile, distribuirea veniturilor, privind producția etc.

Între microeconomie şi macroeconomie există o legătură foarte strânsă. O serie de rezultate – indicatori, indici – sunt semnificative pentru ambele nivele ale verticalei economice; de exemplu, evoluția salariului şi a ratei dobânzii. Dacă *produsul național* va înregistra o creştere, se va obține o creştere a producției de bunuri şi o creştere a veniturilor oamenilor. Un nivel ridicat al ratei şomajului face să crească riscul salariaților de a rămâne fără locuri de muncă şi implicit de a pierde din venituri.

Rezultatele furnizate de cele două nivele sunt importante pentru a înțelege cauzele unor fluctuații mari ale prețurilor, cauzele unui nivel ridicat al şomajului, ceea ce duce la dereglarea întregului sistem economic. Economia politică abordează economia ca un întreg, anumite aspecte fiind privite din unghiul microeconomic, iar altele din cel macroeconomic.

Diferența dintre microeconomie şi macroeconomie are la bază aspecte legate de tipul de scară de abordare, şi nu aspecte legate de tipul de abordare a problemelor.

Trecerea de la microeconomie la macroeconomie nu este tocmai simplă, deoarece, chiar dacă macroeconomia se interesează de latura agregată, globală a unei economii şi chiar dacă, în principiu, agregarea înseamnă suma cantităților individuale, multe raționamente sunt adevărate pentru individ şi false pentru societate. De exemplu, dacă un individ primeşte mai mulți bani, situația acestuia se va ameliora, dar dacă toată lumea primeşte mai mulți bani, situația acesteia nu se va ameliora.

Pentru a ne confrunta cu o problemă macroeconomică, înseamnă să trecem de la interese individuale la interese generale, bineînțeles, ținând cont de interesele personale.

Conform opiniei lui Niță Dobrotă, printre problemele macroeconomice cele mai importante se numeră:

- asigurarea unui echilibru între oferta globală şi cererea globală, asigurarea creşterii economice, respectiv asigurarea unei dezvoltări durabile; economia nu se desfăşoară cu regularitate sub aceeaşi formă, ci este caracterizată prin cicluri economice, conform cărora au existat perioade când lumea a cunoscut mari depresiuni naționale, internaționale şi mondiale, creştere economică susținută, descreşteri, mişcări economice ascendente şi descendente;
- o mai mare grijă față de factorul uman, prin asigurarea unei ocupări depline, chiar dacă resursele de muncă nu au fost şi nici nu sunt pe deplin ocupate în nicio țară, datorită şomajului voluntar şi involuntar, astfel că ideile privind ocuparea au fost reformulate acceptându-se un şomaj normal, natural; analiza cauzelor şomajului reprezintă probleme de maximă actualitate ale macroeconomiei;
- asigurarea de monedă în circulație în cantitățile cerute de fluxurile economice reale; obținerea unei piețe monetare echilibrate, scop care este deosebit de greu de realizat, datorită inflației;
- asigurarea unei balanțe de plăți externe şi comerciale echilibrate;
- asigurarea integrării problemelor macroeconomice în strategii globale de creştere şi dezvoltare, cum ar fi prognozarea macroeconomică şi programarea macroeconomică[25].

[25] A se vedea Niță Dobrotă, *Economie politică*, ed. cit., p. 283–284.

Rudiger Dornbusch şi Stanley Fischer consideră că problemele principale supuse studiului macroeconomei sunt în număr de trei:

- şomajul, ca o problemă esenţială macroeconomiei;
- explicarea inflaţiei, căutându-se soluţii care să menţină o rată scăzută a inflaţiei, dar fără a spori rata şomajului;
- găsirea de soluţii care determină rata creşterii productivităţii.[26]

Macroeconomia este o ramură a ştiinţei economice, aceea care caută răspuns la întrebări legate de factorii sub influenţa cărora se modifică venitul naţional, de modificarea gradului de ocupare şi evoluţia ratei şomajului, de influenţa inflaţiei asupra veniturilor populaţiei, de efectele pe care le au creşterea sau scăderea salariilor asupra inflaţiei şi şomajului, de posibilităţile de sporire a outputului naţional etc., întrebări care sunt deosebit de frecvente şi actuale, mai ales într-o economie de tranziţie. La toate aceste întrebări se poate răspunde din ce în ce mai exact pe măsură ce deciziile de politică macroeconomică sunt adoptate conform unor principii şi reguli ce decurg din abordarea ştiinţifică globală a problemelor pe care le ridică fiecare tip de politică, raportul dintre efectele avute în vedere şi cele care se obţin într-un mediu economic dinamic şi incert, cum este orice economie naţională.

Problemele macroeconomice se regăsesc în forme şi cu intensităţi diferite în toate ţările, datorită interdependenţelor crescânde din economia mondială, datorită resurselor limitate de care dispune fiecare ţară, datorită nevoilor diferite ale indivizilor din fiecare ţară. Ele se regăsesc în problemele globale ale economiei mondiale. Pot avea două laturi: una pozitivă (arată sensul progresist al evoluţiei) şi alta negativă (apare sub forma unor dezechilibre).

Abordarea statică a unei macroeconomii presupune o cercetare a acesteia într-un anumit moment al mişcării, evoluţiei sale, comparativ cu un alt moment ce va fi luat ca bază de comparaţie, adică se vor compara rezultatele obţinute la nivel macroeconomic din diverse ţări, în acelaşi moment.

Abordarea dinamică a macroeconomiei este expresie a unei evoluţii în timp a unor acte, procese sau fenomene economice, vizează studiul fluxurilor economice în continuitatea şi interdependenţa lor, desfăşurate într-un orizont de timp. După cum spunea şi John Stuart Mill: „Există o mişcare progresivă care s-a transmis, fără întrerupere istorică, de la an la an, de la o generaţie la alta, o sporire a bogăţiei, o creştere a ceea ce se numeşte prosperitate materială. Toate naţiunile pe care noi le numim în mod obişnuit civilizate îşi sporesc producţia şi populaţia."[27]

Noţiunile specifice acestor abordări dinamice sunt: creştere economică pozitivă, creştere economică negativă, creştere economică zero, dezvoltare economică,

[26] A se vedea R. Dornbusch, S. Fischer, *Macroeconomia*, Timişoara, Edit. Sedona, 1997, p. 7–8.

[27] John Stuart Mill, *Despre libertate*, Bucureşti, Edit. Humanitas, 1994 (citat după Niţă Dobrotă, *Economie politică*, ed. cit., p. 11).

subdezvoltare economică, progres economic, regres economic, expansiune economică, recesiune economică etc.

Mai întâi, analiza economică s-a oprit asupra indivizilor, apoi în timp, teoreticienii au trecut de la microanaliză la o cercetare la nivel agregat, global, astfel că teorii ale creşterii economice s-au construit pe baza doctrinelor de la nivel microeconomic. Acest mod de gândire i-a caracterizat pe teoreticienii clasici şi neoclasici.

Reproducția este un *concept macroeconomic*, specific teoriei marxiste, care exprimă procesul reluării continue a producției, la scara unei economii naționale, şi care se compune din patru faze – producție, repartiție, schimb, consum – privite în interdependență şi intercondiționare.

Dacă se au în vedere dimensiunile reluării producției sociale, se poate vorbi:

- de o reproducție simplă, dacă procesul producției va fi reluat la acelaşi nivel în aceleaşi proporții, adică plusprodusul se va utiliza în întregime pentru consum, lipsind acumularea;
- de o reproducție lărgită, dacă procesul de producție va fi reluat la un nivel superior celui anterior, astfel că o parte a plusprodusului se va acumula.

Creşterea producției sociale poate fi obținută pe cale *extensivă*, adică printr-un aport prioritar cantitativ al factorilor, sau pe cale *intensivă*, adică prin aportul prioritar calitativ al factorilor.

Toate modificările de la nivel macroeconomic sunt foarte bine exprimate de indicatorii macroeconomici de rezultate. Informațiile obținute prin măsurarea, ordonarea şi sistematizarea fenomenelor din economia unei țări stau la baza calculării unor agregate macroeconomice ce exprimă aspecte esențiale ale economiei luate în ansamblul său. Indicatorii globali obținuți servesc la fundamentarea unor decizii financiar-economice şi stau la baza comparațiilor internaționale. Comparația se impune nu doar în scopul unei ierarhizări, ci şi în vederea stabilirii etapei de dezvoltare în care se află țara respectivă, a evoluției şi perpectivei de dezvoltare. Această comparabilitate presupune găsirea acelor indicatori cu ajutorul cărora să se aprecieze, realist şi obiectiv, starea reală şi mişcarea economiilor naționale ale diferitelor țări. Un rol deosebit de important îl are exprimarea indicatorilor în prețuri constante, adică fluxurile de bunuri şi servicii vor fi evaluate în prețurile la care aceleaşi bunuri şi servicii au fost evaluate într-un anumit an de referință sau în prețuri curente, stabilindu-se volumul valoric al activităților. Indicatorii macroeconomici calculați în prețuri constante exprimă dinamica activităților, asigurându-se comparabilitatea datelor în timp, şi permit cunoaşterea influențelor modificărilor de prețuri asupra diferiților indicatori economici, prin care se exprimă progresul economico-social înregistrat în cadrul unei economii, evidențiat prin creşterea nivelului de trai, de exemplu.

Văzând realitatea, o economie nu poate exista fără a duce mărfuri în afara graniţelor ţării sau fără a aduce mărfuri din alte ţări. În condiţiile unei pieţe libere, ale dezvoltării cooperării şi migrării capitalului, care fac necesară participarea la circuitul mondial de valori, nu se mai poate vorbi de dezvoltarea unei economii naţionale autarhice, nici măcar teoretic. Dacă ar trebui să ne raportăm la anii secolului al XVIII-lea, am observa că economia modernă depinde foarte mult de specializarea indivizilor şi a firmelor, motiv pentru care între economiile ţărilor există o vastă reţea de schimburi comerciale. Specializarea presupune concentrarea eforturilor asupra unui număr redus de operaţiuni, permiţând ţărilor să se pregătească şi să folosească în cel mai avantajos mod aptitudinile şi resursele de care dispun. Astfel, unităţile vor deveni tot mai performante în domeniul ales, fiind necesar tot mai mult schimbul de activităţi şi, implicit, se va crea o reţea de interdependenţe între actorii economici, zonele teritoriale, ţările lumii.

Conform unui dicţionar economic, specializarea internaţională reprezintă un „proces de adaptare şi dezvoltare a potenţialului economic naţional, a economiei de piaţă internă, la cerinţele pieţei mondiale, în vederea valorificării cât mai bune a condiţiilor naturale, a tradiţiilor, a forţei de muncă şi a capitalurilor din ţara respectivă”[28]. Factorii cei mai importanţi care conduc la specializarea internaţională a economiilor ţărilor sunt:

- condiţiile naturale, ce pot favoriza un anumit tip de producţie;
- tradiţiile economice, care pot favoriza sau nu specializarea în producţie de un anumit tip;
- calificarea forţei de muncă, disponibilităţile de capital, nivelul aparatului productiv şi gradul său de diversificare;
- anumiţi factori extraeconomici.

Specializarea se poate realiza la nivel de ramură sau în interiorul (sub)ramurilor. Se remarcă prin grade diferite la nivelul fiecărei ţări, evidenţiind potenţialul economic al statelor.

Macroeconomia deschisă semnifică raporturile dintre economiile ţărilor. Este un efect al practicării schimburilor de bunuri şi servicii inter-ţări. *Economia mondială* cuprinde totalitatea economiilor ţărilor, legate între ele prin relaţii complexe de participare la diviziunea internaţională a muncii şi la circuitul mondial. Deşi relaţii între state au existat din cele mai vechi timpuri, despre o economie mondială nu se poate vorbi în antichitate sau în evul mediu, ci doar corelat cu formarea pieţei mondiale şi cu cea a diviziunii internaţionale a muncii. Deci, aceasta s-a format în cadrul unui proces istoric îndelungat, finalizat la începutul secolului al XX-lea, şi are la bază existenţa unor economii naţionale, a unor ţări cu nivel diferit de dezvoltare.

[28] *** *Dicţionar de economie*, Niţă Dobrotă (coord.), ed. cit., p. 440–441.

Având în vedere structura eterogenă a economiei mondiale, distingem *economia deschisă mare* şi *economia deschisă mică*.

Datorită dimensiunilor sale şi puterii economico-financiare pe care le au anumite ţări, economiile acestora nu se vor raporta la rata dobânzii ce se va forma în funcţie de condiţiile existente pe piaţa financiară mondială, ci rata dobânzii se va forma pe baza şi sub influenţa proceselor economice interne. Acest tip de economie este cunoscută sub denumirea de *economie deschisă mare*. Toate aceste ţări vor exercita o influenţă însemnată asupra stării pieţei financiare internaţionale şi asupra nivelului mondial al ratei dobânzii.

Economia deschisă mică este economia caracteristică ţărilor cu mici puteri comerciale, cu slabe forţe economice, care se raportează la rata dobânzii formată pe baza condiţiilor existente pe piaţa financiară mondială. Acest tip de economie nu exercită o influenţă nici asupra pieţei mondiale şi nici asupra mişcării ratei mondiale a dobânzii.

Realitatea economică a demonstrat că este mult mai eficient să se realizeze o diviziune a muncii care să permită împărţirea producţiei pe etape sau operaţiuni specializate şi utilizarea resurselor de care dispun, decât să se producă de toate la nivel mediocru, şi că, în condiţiile actuale, nicio economie nu se poate considera independentă, toate depinzând în proporţii diferite de exterior: „Nicio economie naţională nu se poate considera ca fiind independentă faţă de contextul mondial, iar acest context rezultă dintr-o mulţime de comportamente care nu caracterizează nicio naţiune luată separat […] De aceea, fiecare trebuie să vegheze pentru a-şi menţine locul în competiţia comercială, echilibrul schimburilor internaţionale fiind astăzi o constrângere inevitabilă.”[29]

Dezvoltarea economico-socială a ţărilor s-a făcut în condiţii istorice concrete, specifice fiecărei ţări, astfel că ne confruntăm cu evoluţii şi rezultate diferite de la o ţară la alta. Comparabilitatea ce se realizează între ţări are drept scop nu doar ierarhizarea ţărilor, ci şi stabilirea concretă a etapei de dezvoltare în care se află ţările şi perspectiva de dezvoltare a acestora. Se ridică astfel problema stabilirii acelor criterii metodologice şi a indicatorilor care permit aprecieri obiective şi realiste. O problemă teoretico-metodologică extrem de importantă, dar şi foarte dificilă este găsirea unui consens în privinţa calculului şi conţinutului pe care-l vor avea indicatorii sintetici pe care-i vor calcula ţările. Datorită creşterii importanţei şi ponderii serviciilor în majoritatea ţărilor, aspect valabil şi pentru România, în viitor va apărea necesitatea includerii în comparaţiile internaţionale nu numai a indicatorilor macroeconomici, ci şi a celor sociali.

Din punct de vedere statistic, vor continua să coexiste indicatori ce vor avea obiectiv o dispersie mai mare, ca urmare a dezvoltării inegale a elementelor de

[29] Michel Didier, *Economie: regulile jocului*, Bucureşti, Edit. Humanitas, 1994.

capital şi ritmului diferit de retehnologizare, alături de alţi indicatori cu o dispersie mai mică sau la care se va reduce dispersia, pe măsura dezvoltării elementelor caracteristice economiei de piaţă. Toate aceste aspecte impun sporirea preocupărilor generale vizând îmbunătăţirea metodologiei şi practicii în domeniul comparabilităţii indicatorilor macroeconomici pe plan internaţional.

După părerea noastră, problema unificării metodologice a calculului indicatorilor sintetici la nivel macroeconomic trebuie să fie o preocupare continuă a principalelor organisme internaţionale sau a instituţiilor naţionale, pentru a elabora tehnici de calcul şi recomandări privind modul de determinare a indicatorilor sintetici, astfel încât să poată fi folosiţi în comparaţii internaţionale.

3. ECONOMIA NAŢIONALĂ

Sistemul economic este un ansamblu de activităţi care se află în interacţiune dinamică unele cu altele sau cu mediul natural, şi care se desfăşoară de către individ în scopul satisfacerii nevoilor sale de viaţă normală. Sistemul economic poate fi interpretat ca fiind economia unei ţări, compusă din mai multe nivele, unul fiind economia naţională, ca subsistem al sistemului global al unei economii.

Conform *Dicţionarului explicativ al limbii române*, prin naţiune se înţelege o „comunitate stabilă de oameni, istoriceşte constituită ca stat, apărută pe baza unităţii de limbă, de teritoriu, de viaţă economică şi de factură psihică, care se manifestă în particularităţile specifice ale culturii naţionale şi în conştiinţa originii şi a sorţii comune”[30]. Naţiunea are o puternică influenţă asupra activităţii economice a ţării pe care o reprezintă, constituind cadrul complex al dezvoltării generale.

Până prin secolul al XVIII-lea, puţini autori considerau naţiunea responsabilă de bunăstarea economică a populaţiei. Bogăţia de la nivel naţional îl privea doar suveran, în vreme ce omul de rând nu însemna mai nimic. Suveranul acumula bogăţii, le folosea conform bunului plac, nu pentru a îmbunătăţi nivelul de trai al poporului, ci tot pentru el, având drept scop sporirea puterii şi a prestigiului. Astfel, Colbert, ministrul lui Ludovic al XIV-lea, spunea: „Toată lumea este de acord că puterea şi măreţia unui stat se măsoară în cantitatea de argint pe care o posedă.”[31] Această putere era obţinută prin înfrângerea altora: „o ţară poate câştiga, numai dacă o alta pierde”[32].

Începând cu secolul al XVIII-lea şi până în secolul al XX-lea, scopul economic şi politic ce s-a făcut remarcat a fost sporirea bunăstării populaţiei.

[30] *** *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche (coord.), ediţia a II-a, Bucureşti, Edit. Univers Enciclopedic, 1996.
[31] Robert B. Reich, *Munca naţiunilor*, Bucureşti, Edit. Paideia, 1996, p. 20.
[32] *Ibidem*.

Cetăţenii unei naţiuni împărţeau astfel responsabilitatea bunăstării economice. Se observă că economia unei ţări este legată tot mai mult de bunăstarea populaţiei ţării respective. Istoria relevă că unitatea unei naţiuni reprezintă condiţia esenţială a unei prosperităţi durabile. Naţiunea a ajuns la o dezvoltare a forţelor productive doar atunci când interesele indivizilor au avut un scop comun, când interesul particular a fost subordonat interesului general.

Economia naţională s-ar putea defini ca fiind „un sistem complex, un ansamblu istoriceşte constituit de activităţi, relaţii şi fluxuri economice variate, care se desfăşoară de, şi se statornicesc între subiecţii (actorii economici) ai unei naţiuni în cadrul şi pe teritoriul unui stat determinat”[33] sau, dacă avem în vedere alte păreri, putem spune că economia naţională poate fi caracterizată prin următoarele trăsături esenţiale:

– este nucleul tuturor activităţilor şi relaţiilor sociale, economice sau de altă natură, deşfăşurate în cadrul graniţelor unei ţări;

– este nucleul forţelor geografice, politice şi strategice din acelaşi spaţiu;

– este nucleul raţiunilor spirituale, socio-culturale, economice, politice desfăşurate în cadrul graniţelor unei ţări[34].

Conform unui dicţionar de economie, economia naţională „exprimă o formă specifică a diviziunii şi cooperării muncii, în interiorul unei naţiuni, al unei ţări, formate în timp, ca urmare a acţiunii conjugate a factorilor interni (naturali, social-politici, economici) şi a interacţiunii lor dinamice cu factorii externi, rezultaţi din diviziunea şi cooperarea din economia mondială”[35].

Economiile naţionale n-au existat întotdeauna, ci s-au format în funcţie de condiţiile specifice ale fiecărei ţări; ele sunt sisteme ce au apărut pe o anumită treaptă de evoluţie a societăţii. După opinia lui Cornel Burtică, economia naţională este „cadrul de bază al progresului economico-social”[36]. În secolele XVI–XVII, mercantiliştii remarcau o sporire a forţei economiilor naţionale, în comparaţie cu economiile naturale, închise ca necesară intervenţia statului în economie.

În secolul al XVIII-lea, ca reprezentant al fiziocraţilor, Fr. Quesnay, a expus – în faimoasa sa lucrare *Tabloul economic*, publicată în 1758 – fluxurile economice într-o societate compusă din trei clase sociale, între care circulă produsul net, care poate fi creat doar în agricultură. Deci, primul model de economie naţională prezentat în mişcare este cel al lui Fr. Quesnay.

Caracteristica esenţială a economiei naţionale este dată de noţiunea de sistem, care evidenţiază faptul că aceasta nu este o îngrămădire haotică de activităţi, ci apare ca un întreg, în care fiecare parte are un loc bine determinat. Economia

[33] Aurel Negucioiu, Anton Drăgoescu, Sabin Pop*, op. cit*., p. 188.

[34] A se vedea Gabriela Bodea, *Sistemul economic, între dezechilibru şi dezvoltare*, Cluj-Napoca, Edit.Dacia, 1999, p. 34.

[35] *** *Dicţionar de economie*, Niţă Dobrotă (coord.), ed. cit., 1999, p. 188–189.

[36] *** *Economia mondială. Tipologia economiilor naţionale,* Cornel Burtică (coord.), Bucureşti, Edit. Politică, 1977, p. 68.

națională apare ca un sistem cibernetic, cu capacitate de autoreglare. Ea este o realitate dinamică, ai cărei subiecți sunt indivizii priviți din unghiuri diferite, care trăiesc într-un spațiu bine determinat. Formarea națiunii, a statelor naționale, apariția piețelor naționale, a diviziunii muncii, a cooperării la nivel global au constituit factori importanți în formarea economiilor naționale. Specificul fiecărei economii naționale este faptul că aceasta este influențată de factorul timp. Astfel, economia națională dintr-o anumită perioadă nu este indentică cu ea însăşi raportată la altă perioadă. Dacă ar fi să privim lucrurile la scară mondială, vom observa că economiile naționale diferă de la o țară la alta, datorită anumitor factori naturali, social-economici, politici, factori care fac ca printre ele să vedem adevărați giganți, pitici, națiuni normale, civilizate, semicivilizate. Economia națională e întâlnită sub diverse forme: economie de piață mixtă, economie socială de piață, economie mixtă de piață social-umanistă. Cunoaşterea fenomenelor, a relațiilor şi a proceselor economice, descoperirea principiilor şi legilor economice, a sistemelor economice, descoperirea esenței fenomenelor şi proceselor economice constituie rolul economiei politice. Altfel spus, rolul economiei politice este de a educa națiunile.

Ca o concluzie, economia națională poate fi caracterizată prin următoarele trăsături:

- dispune de autonomie şi independență relativă;
- evoluția şi mişcarea acesteia sunt guvernate de legi proprii;
- se întrepătrunde cu celelalte economii naționale;
- presupune un sistem economico-social structurat astfel:
  - pe sectoare economice (primar, secundar, terțiar, cuaternar);
  - pe tipuri de actori economici;
  - pe ramuri şi subramuri de activitate;
  - pe trepte de agregare verticală (microeconomică, mezoeconomică, macroeconomică).

Conceptul de economie națională este aplicabil oricărui stat al lumii, fie că e vorba de o țară agrară, agrar-industrială, industrial-agrară, industrial-dezvoltată. Unii specialişti consideră că despre un complex economic național nu se poate vorbi decât la nivelul statelor dezvoltate din punct de vedere economic. De exemplu, anumite țări slab dezvoltate au economie națională, dar, la nivelul acestora, nu putem vorbi de complex economic național.

Potrivit unor opinii, complexul economic național statal-unitar desemnează „starea economiei naționale, a mecanismului ei de funcționare într-o anumită perioadă de timp şi într-un spațiu geografic determinat”[37], iar din punctul de vedere al altor specialişti, complexul economic național statal-unitar este „o formă

[37] Aurel Negucioiu, Anton Drăgoescu, Sabin Pop, *op. cit*., p. 195–196.

superioară de organizare, integrare şi dezvoltare a economiei naționale în care diferitele activități sunt agregate la un nivel înalt”[38].

Complexul economic național statal-unitar defineşte o economie națională mai evoluată, o formă superioară de existență, organizare, funcționare şi evoluție.

Complexul economic național presupune o piață națională, o diviziune a muncii, o structură cu un grad de diversificare şi specializare a ramurilor, un nivel tehnic ridicat, bazat pe tehnica maşinistă, grad înalt al productivității muncii, grad înalt de integrare a industriei şi agriculturii, participă la circuitul economic mondial cu bunuri cu grad avansat de prelucrare.

O serie de lucrări privesc macroeconomia şi economia națională ca fiind identice. Privite dintr-un anumit unghi, aceste două concepte se suprapun numai parțial.

Macroeconomia este o realitate economică cu un nivel agregat al faptelor, proceselor economice. Macroeconomia se referă la „agregarea reacțiilor individuale ale agenților economici dintr-o țară, cu ajutorul unui complex de factori, care prestabilesc şi determină buna funcționare a economiei naționale”[39]. Deci, ea nu studiază doar actele şi faptele realizate de actorii economici, ci acordă prioritate analizei calitative a mecanismului de funcționare a economiei naționale în strânsă legătură cu mediul din care fac parte şi cu sistemul economiei mondiale. Ea stabileşte corelațiile dintre variabilele macroeconomice şi măsoară influențele dintre acestea în vederea fundamentării deciziilor.

Economia națională cuprinde faptele, procesele şi comportamentele subiecților economici agregați, mecanismul de funcționare, structura şi comportamentul de ansamblu, dar cuprinde şi întreaga microeconomie, deci toate entitățile celulare dintr-o economie, precum şi întreaga mezoeconomie, adică toate ramurile. Economia națională are drept scop principal asigurarea echilibrului şi a progresului.

Economia națională se caracterizează prin următoarele trăsături:

- economia națională este o totalitate organică, un întreg în care elementele componente constituie un organism economico-social, deci este un sistem complex de activități, relații şi fluxuri economice, istoriceşte constituit, sistem apărut pe o anumită treaptă de evoluție a societății;
- presupune existența pieței naționale, corespunzătoare gradului de dezvoltare şi nivelului economico-social al țării, prin prisma potențialului ei de resurse naturale, materiale, umane, financiare, tehnologice;
- presupune existența națiunii, ca tip de comunitate social-umană, ca suport existențial al vieții unui popor;

[38] *Ibidem*, p. 196.

[39] *** *Economie politică*, Gheorghe Postelnicu (coord.), vol. II, Editor Universitatea „Babeş-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Ştiințe Economice, Catedra de economie politică, Cluj-Napoca, 2004, p. 47.

- transformarea statelor premoderne în state naţionale;
- apariţia şi consolidarea diviziunii muncii, în raport cu specificul naţional al împărţirii economiei în sectoare, ramuri, subramuri şi activităţi, dar având în vedere amploarea mondială a fenomenului;
- naşterea şi amplificarea unui subsistem de relaţii de cooperare la scară macroeconomică;
- subiecţii economici sunt oameni ce au o anumită cetăţenie şi ce aparţin unei anumite naţiuni;
- economia naţională e constituită dintr-o mulţime de entităţi celulare, dintr-o sumă de întreprinderi;
- economia naţională reprezintă un anumit nivel şi o anumită scară de agregare a subiecţilor economici, a activităţilor şi fluxurilor economice;
- economia naţională este un sistem cibernetic cu capacitate de autoreglare;
- deoarece economiile naţionale au cunoscut perioade de progres sau regres, pot fi definite ca fiind o realitate dinamică guvernată de legi economice obiective;
- presupun un context bine conturat de organizare a componentelor şi structurilor caracteristice economiilor naţionale, funcţionează şi evoluează într-un mediu natural, economic internaţional, social-naţional şi internaţional determinate.

Alături de asemenea trăsături esenţiale, generale, economiilor naţionale le sunt proprii şi trăsături specifice, una dintre ele fiind momentul analizei unei economii naţionale sau cadrul de desfăşurare a unei economii naţionale, astfel că, o economie naţională aflată într-o anumită perioadă se deosebeşte de ea însăşi în altă perioadă sau de economia altei ţări, în acelaşi moment.

Macroeconomia, ca ramură a ştiinţei economice, cercetează actele, relaţiile, variabilele, mecanismele macroeconomice; ea încercă să explice legile obiective care le guvernează mişcarea.

Economia naţională include în structura sa toate elementele care dau conţinut macroeconomiei, dar şi întreaga micro şi mezoeconomie.

După părerea noastră, între macroeconomie şi economie naţională există deosebiri de sferă, conţinut, de ordin cantitativ şi calitativ, ceea ce face ca macroeconomia să se suprapună doar parţial cu economia naţională.

Spre deosebire de macroeconomie, economia naţională integrează sub aspectul social-politic, naţional-statal sistemele şi subsistemele de activităţi economice şi sociale într-o formă concret-istorică a evoluţiei naţiunilor.

Macroeconomia este parte a teoriei şi realităţii economice care se referă la actele economice care privesc marile ansambluri, ramuri, agregate de producţie şi se concentrează spre a analiza corelaţiile dintre variabilele globale; ea presupune studiul mijloacelor care privesc realizarea anumitor scopuri fixate de către societate, analiza principalelor dezechilibre care pot să apară între agregate. Macroeconomia studiază comportamentul economiei naţionale privită ca ansamblu

coerent şi este prezentă în toate domeniile vieţii sociale. Astfel, oamenii de afaceri care evaluează cererea viitoare pentru oferta lor trebuie să cunoască ritmul de creştere a veniturilor populaţiei; populaţia care trăieşte dintr-un salariu fix este curioasă să cunoască cât va fi inflaţia; şomerii care caută de lucru speră că economia se va înviora şi se vor crea noi locuri de muncă etc. Toate aceste probleme depind de starea economiei naţionale la un moment dat. Obiectivul macroeconomiei este de a clarifica fenomenele, noţiunile şi legităţile macroeconomice, fără de care nu se pot înţelege acţiunile de politică economică.

Istoria a demonstrat că unitatea unei naţiuni reprezintă condiţia esenţială a unei prosperităţi durabile. Naţiunile au ajuns la o dezvoltare armonioasă a forţelor productive doar atunci când interesul general s-a îmbinat şi împletit armonios cu cel particular. Astfel, se vor înregistra progrese doar dacă interesele indivizilor sunt aceleaşi: „Ceea ce în economia privată este înţelepciune – spunea Adam Smith – cu greu poate fi nesăbuinţă în economia unor naţiuni mari. Fiecare individ, prin faptul că îşi urmăreşte propriul interes, favorizează prin aceasta, în mod necesar, şi interesele societăţii. Evident că fiecare individ, prin faptul că el cunoaşte mai bine ca oricine situaţia locală şi acordă cea mai mare atenţie activităţii lui, este mult mai în măsură decât omul de stat, şi decât legiuitorul, să aprecieze cum pot fi folosite capitalurile sale în modul cel mai inteligent. Cel care are curajul să dea indicaţii poporului cum să-şi utilizeze capitalurile, nu numai că se osteneşte în zadar, dar îşi asumă şi o autoritate care aparţine exclusiv producătorului şi care poate fi încredinţată, cel mai puţin, acelor persoane care se cred capabile să preia o sarcină atât de dificilă.”[40] Smith consideră că sunt inutile restricţiile comerciale cu scopul încurajării industriei, recomandând aprovizionarea de acolo de unde este cel mai ieftin. Cel mai înalt grad de prosperitate poate fi obţinut urmând deviza: „laissez-faire, laissez-passer”. Avuţia societăţii reprezintă suma avuţiei tuturor indivizilor. Astfel, cea mai avută naţiune este cea care asigură cea mai mare libertate de iniţiativă. În acest caz, nu se poate vorbi de o economie naţională, ci de un sistem de economie privată a speciei umane. Acestor teorii li se opun cei care arată că un individ, deşi îşi apără interesele proprii, nu apără neapărat interesele unei naţiuni, recomandând intervenţii ale statului în economie.

Între individ şi omenire există naţiunea, cu „limba şi literatura sa distinctă, cu originea şi istoria sa proprie, cu moravurile şi obiceiurile sale, cu legile şi instituţiile sale, cu idealurile sale proprii de existenţă, de interdependenţă, de progres, de continuitate neîntreruptă şi cu teritoriul său distinct; o societate care a devenit unită pritr-o mie de legături spirituale şi de interese, într-un tot existând prin el însuşi, care recunoaşte în sânul său autoritatea legii, dar care, faţă de alte societăţi de acelaşi fel, îşi păstrează încă libertatea sa naturală, şi care, în consecinţă, este în stare, în conjunctura actuală a lumii, să-şi menţină

[40] Adam Smith, *op. cit*., p. 305–306.

independenţa şi neatârnarea numai prin forţele şi prin mijloacele sale proprii"[41].

Fiecare naţiune are dreptul de a se organiza potrivit concepţiilor proprii, de a înfăptui toate transformările economice, sociale, politice conform cerinţelor progresului contemporan. Un rol deosebit de important în crearea unei economii moderne îl deţine cooperarea internaţională.

Statele naţionale, cu economiile lor, alcătuiesc o realitate fundamentală a lumii contemporane şi baza dezvoltării societăţii umane.

Analiza unei economii mondiale trebuie să pornească de la nivelul economiilor naţionale; economia naţională reprezintă cadrul fundamental al participării ţărilor la comerţul internaţional[42].

Statele naţionale mici şi mijlocii, ca şi cele în curs de dezvoltare sunt cele mai interesate de cooperarea internaţională economică, tehnico-ştiinţifică, în producţie, care să le ofere şansa de a se dezvolta în raport cu cerinţele de la nivel mondial. Dependenţa de exterior mai este determinată şi de alţi factori, precum diviziunea muncii, caracterul limitat al resurselor: „raporturile dintre diferite naţiuni depind de gradul în care fiecare dintre ele şi-a dezvoltat forţele productive, diviziunea muncii şi relaţiile interne."[43] Astfel, fiecare naţiune va produce ceea ce ştie cel mai bine, şi ceea ce poate cât mai bine, având în vedere posibilităţile fiecărei ţări. Nicio economie naţională nu se poate considera independentă faţă de celelalte state. Fiecare caută să-şi menţină poziţia în cadrul economiei mondiale. A compara ţările între ele înseamnă nu numai să stabileşti o ierarhie a acestora, ci şi să stabileşti nivelul de dezvoltare a fiecăreia dintre ele. Nivelul dezvoltării economice este expresia „gradului de dezvoltare a forţelor de producţie în cadrul unui spaţiu naţional"[44], adică gradul de pregătire a forţei de muncă, nivelul tehnic atins şi capacitatea tehnologică.

Schimburile internaţionale sunt inevitabile. Participarea la schimburile internaţionale presupune cunoaşterea direcţiei de acţiune şi are ca scop maximumul de eficienţă.

Creşterea interdependenţelor la scară mondială face ca dezvoltarea fiecărei economii să fie condiţionată tot mai puternic de poziţia pe care o ocupă în contextul mondial, de lărgirea şi creşterea complexităţii legăturilor sale de conlucrare cu celelalte economii naţionale. Astfel, se adânceşte sfera colaborării între economiile naţionale. Colaborarea între state trebuie să aibă în vedere avantajul reciproc.

[41] F. List, *Sistemul naţional de economie politică,* Bucureşti, Edit. Academiei Republicii Socialiste România, 1973, p. 148.

[42] Cornel Burtică (coord.), *op. cit*., p. 110.

[43] Karl Marx, Friederich Engels, *Opere*, vol. 3, ediţia a II-a, Bucureşti, Edit. Politică, 1962, p. 21.

[44] Cornel Burtică (coord.), *op. cit*. , p. 27

Nivelul de dezvoltare economică exprimă gradul de dezvoltare şi calitatea activităților externe, dimensiunea şi structura comerțului internațional, investițiilor, comerțului invizibil etc.

Nivelul de dezvoltare economică încorporează modalități de combinare microeconomică şi macroeconomică a factorilor de producție, punând în lumină măsura utilizării avantajelor specializării şi cooperării. Un rol important îl dețin structura dimensională, structura pe ramuri a economiei naționale, gradul ei de diversificare, gradul de integrare națională, fluxurile intersectoriale. Exprimarea nivelului de dezvoltare economică este destul de greu de realizat, mai ales că trebuie să se asigure şi o comparabilitate la nivel mondial. Astfel, trebuie să se calculeze o serie de indicatori care să nu deformeze realitatea, să fie obținuți în forme absolut comparabile, pornind de la statisticile existente şi de la calculul în monede naționale. Cel mai cunoscut dintre indicatori este produsul național brut, dar există şi alți indicatori prin care se încearcă redarea cât mai fidelă a realității.